

CULTURA PALAFRUGELL - 6 novembre 2016 2.00 h

HISTÒRIA

L'or de l'alzina

- 'Josep Pla i la civilització surera', un llibre i una exposició, documenten la importància de la indústria tapera per al Baix Empordà i la relació que hi va tenir l'escriptor
- Annie Unland, autora del treball, aprofundeix en la vessant humana i la repercussió social de la principal font de riquesa abans del boom del turisme

Muntatge fotogràfic a partir de dues imatges: Josep Pla al Pedró de Pals l'octubre de 1955, i operaris classificant suro a Can Pelayo a la dècada de 1920. Foto: Fundació Josep Pla, col·lecció Frank Keerl / Foto Arxiu Mas. Procedència Armstrong Cork. Col·lecció Paco Dalmau..

Cosidores de salacots i plantilles de Manufacturas de Corcho, a la dècada dels vint. Foto: Arxiu Mas. Procedència Armstrong Cork. Col·lecció Paco Dalmau.

EVA VÀZQUEZ - PALAFRUGELL

Abans del turisme, hi va haver el suro. Poden arribar a marejar, les muntanyes de pela surera sobre les quals va fonamentar-se la prosperitat del país, però és un fet, segons ja havia constatat l'escriptor Josep Pla, que fins els obrers menys qualificats s'hi van guanyar bé la vida i que, al voltant

dels alzinars i les fàbriques de taps, va proliferar un món humanament molt ric organitzat en cooperatives, casinos, casals obrers, economats i societats corals. A Palafrugell, la confluència entre indústria i pagesia que va propiciar el negoci surotaper va generar una de les geografies més acolorides i avançades de la Catalunya del tombant del segle XIX al XX, on, d'acord també amb Pla, la promissió del treball va impulsar, com en una mena d'onada expansiva, el gust per la lectura, el teatre, el cinema, la música, l'anarquisme, la prostitució i els jocs prohibits. Un fenomen de tanta transcendència en la vida dels palafrugellencs requeria un estudi aprofundit i que alhora fos fresc, obert i molt visual. És el que ha abordat ara la col·lecció Àlbum de Records en el seu sisè volum, *Josep Pla i la civilització*

**Imatges i textos
ser veixen de
base a una
exposició obrer ta
fins al 2017 a la
Fundació Pla**

surera, encomanat a la investigadora i periodista Annie Unland, que adopta com a padrí l'escriptor de capçalera de la comarca per anar descrivint i, sobretot, mostrant amb un variat arxiu fotogràfic tots els detalls de la manufactura del suro, les particularitats botàniques de l'alzina, el procés d'elaboració a la fàbrica, les seves diverses aplicacions, la transformació econòmica, social i urbanística que va afavorir, i el nou model de societat que va contribuir a instaurar a través de la cultura, l'ensenyament i el lleure.

L'expressió “civilització surera”, per referir-se a la revolució que va suposar l'explotació del suro com a matèria primera de taps i conglomerats, prové del mateix Pla, que es converteix en el guia qualificat de tot aquest Àlbum de Records, un projecte d'Edicions del Baix Empordà que ha rebut, a més del suport de l'Ajuntament de Palafrugell i la Diputació de Girona, la col·laboració imprescindible de la Fundació Josep Pla. De fet, bona part de les imatges històriques que s'han localitzat i reproduït en el volum formen part d'una exposició, presentada durant la passada Biennial de Fotografia Xavier Miserachs, a la mateixa fundació, on es podrà visitar fins a principis de maig del 2017, comissariada per la mateixa Annie Unland i dissenyada per Jordi Sàbat. “La relació entre Pla i el suro, tan important per a Palafrugell, era una assignatura pendent que feia molt de temps que pensava que havíem d'estudiar”, raona Anna Aguiló, directora de la Fundació Pla, per defensar exultant el resultat de la col·laboració institucional en aquest projecte.

La veritat és que Annie Unland, que ja havia tingut cura del primer número de la col·lecció, *Hostes i hostals. Un segle d'hostatgeria a Palafrugell, Calella, Llafranc, Sant Sebastià i Tamariu (1875-1975)*, publicat el 2008, ha fet un treball de recerca exhaustiu a l'altura de les expectatives i tenint sempre present, d'acord amb la línia editorial de la col·lecció, que convenia privilegiar la vessant humana de la indústria surera. Els documents gràfics i documentals a l'entorn del tema són tan abundants, en un municipi que ha sostingut durant més d'un segle bona part de la seva economia i la seva activitat social en la severa i sofrida pell de l'alzina, que la principal dificultat consistia a fer-ne una tria significativa i coherent, explica l'autora, fins que van

adonar-se que el fil conductor no podia ser cap altre que els textos de Pla, a qui també podem descobrir en un retrat de grup de l'equip de futbol de l'Ateneu Palafrugellenc de cap a 1914. El llibre, doncs, com la mateixa exposició, intercala les imatges històriques dels antics tallers, les societats culturals i recreatives, el paisatge, els obrers, els industrials, les festes i el treball amb fragments extrets de l'*Obra Completa* de l'escriptor, que va abordar el negoci des de totes les vessants imaginables i el germà del qual, Pere, químic de formació, va arribar a dedicar-hi un llibre específic de títol pedagògicament impecable: *El suro. Què és. Per què serveix?*

“Les primeres saques d'aprofitament del suro donaren un producte d'elevadíssima qualitat: donaren la xeixa pura, el que els francesos anomenaren el *liège rosé catalan*, que no ha tingut rival, per a fer taps de *champagne*”, escrivia Josep Pla com si es referís a una veta d'or explotada heroicament per fabulosos pioners. No exagerava pas, com constata Unland: la fabricació de taps va suposar una autèntica revolució a Palafrugell i la seva comarca, que culminaria amb la desaparició dels vestigis arcaics de l'artesanat, la introducció de les noves formes d'organització del treball i del lleure, i el cosmopolitisme associat a l'ingrés en els mercats internacionals, que al capdavant conduirien al declivi de la indústria surera, primer amb la tirania dels taps de plàstic i ben aviat amb la “gran cucanya” de l'era moderna, en paraules de Gaziol: el turisme. No tot era tan idíl·lic, per descomptat: un dels documents més impactants del llibre és el *Manifiesto infantil a los padres de familia* que els nens reclutats en condicions deplorables a Can Mario, “els vailets”, com signaven, van fer públic el 1914 per denunciar els abusos a què eren sotmesos i declarar-se en vaga.

Tapers, vaguistes i poten tats

L'àlbum fa una atenció especial a l vessant humana de la indústria i a la conflictivitat social que van generar les condicions de treball, però també a l'auge de l'associacionisme que van propiciar.

NOTÍCIES DE ...

Palafrugell

Calella

Girona

Pals

PUBLICAT A

El Punt Avui.

Comarques Gironines

06-11-2016 Pàgina 28

